

PÄÄKIRJOITUS

Olli Kleemola

Kollektiivisen muistin rakentajat ja ainekset

muisti, kollektiivinen muisti, historiallinen muisti

Numeron vieraileva päätoimittaja on dosentti, valtiotieteiden tohtori Olli Kleemola (Turun yliopisto, ovklee@utu.fi)

Menneisyydessä kunnian ja maineen yhteinen perintö, yhteinen ohjelma tulevaisuutta varten; yhteinen kärsimys, juhlinta, toivo; ne ovat arvokkaampia kuin yhteiset tullit ja rajat, jotka vastaavat strategisista odotuksista. Tämän ymmärtää rodusta ja kielestä riippumatta.

1

Näin ranskalainen historioitsija ja filosofi Ernest Renan luonnehti jo 1800-luvulla kollektiivisen muistin merkitystä kansakunnille. Kollektiivinen muisti, jota kutsutaan myös historialliseksi muistiksi, nähdään nykyäänkin tärkeänä elementtinä erilaisten yhteisöjen koossapysymisen kannalta.

Kyse ei tietenkään ole oikeasta muistista, sillä muistaminen on prosessi, joka tapahtuu ihmisyksilöiden aivoissa. Kollektiivisen muistin tutkijana ansioitunut ranskalainen filosofi ja sosiologi Maurice Halbwachs onkin kuvannut kollektiivista muistia enemmänkin joukoksi sosiaalisesti jaettuina tarinoita ja todennut lähes kaiken inhimillisen toiminnan mahtuvan käsitteen alle. Kyse on pohjimmiltaan siitä, että tietty yhteisö, olipa kyseessä sitten kieliryhmä, poliittinen ryhmä tai kokonainen kansakunta, yhteisesti hyväksyy tietyn narratiivin menneisyydestään.

Nämä yhteisesti hyväksytyt tarinat eivät tietenkään synny tyhjästä. Kollektiivista muistia konstruoidaan muun muassa monumenttien sekä erilaisten muistamisriittien kuten muistojuhlien avulla. Tarinoiden sisältö on jatkuvasti muutoksessa, ja eri ryhmittymät vaikuttavat joko tietoisesti tai tiedostamattaan vaikkapa kansakunnan kollektiiviseen muistiin.

Ennen ja nyt – Historian tietosanomat -lehden tässä numerossa tarkastellaan kollektiivisen muistin rakentamisessa käytettyjä elementtejä, kollektiivisen muistin sisältöön vaikuttamaan pyrkineitä toimijoita sekä vaikuttamisen tapoja itsenäisen Suomen historiassa.

Riku Kauhanen tarkastelee katsauksessaan valkoisten historiantulkinnan, vapaussodan perinnön syntyä, luomista ja keruuta sekä siinä tapahtuneita historiallisia muutoksia. Vaikka vapaussota dominoi historiaa sisällissodasta aina 1960-luvulle sulkien punaisen näkökulman ulkopuolelle, ei se kuitenkaan ollut monoliitti vaan jakoi osaltaan myös valkoisia. 1990-luvulla historiassa ja julkisessa keskustelussa alkaneen

uusisänmaallisen käänteän myötä vapaussotatulkinta on osaltaan palannut näyttämölle, mutta sivuosassa ja monimuotoisesti tulkittuna.

Omassa artikkelissani tarkastelen suojeluskuntien lakkauttamisen jälkeen tehtyä perinnetyötä aina jatkosodan loppumisesta nykypäivään. Tarkastelen yhtäältä perinnekehän muotoutumista eli perinnetyön organisoitumista eri järjestöihin. Toisaalta tarkastelun kohteena ovat perinnetyön sisällöt eli se, mitä toimia on tehty kulttuuriperinnön siirtämiseksi. Artikkelissani pyrin luomaan kokonaiskuvan suojeluskuntien sodanjälkeisestä perinnetyöstä sekä toimijoista, jotka pyrkivät eri tavoin vaikuttamaan kansallisen narratiivimme tähän osa-alueeseen.

Kauhasen ja allekirjoittaneen artikkeleille kiinnostavan vastaparin muodostaa Tiina Lintusen ja Anne Heimon vertaisarvioitu katsausartikkeli, jossa tarkastellaan kattavasti Suomen sisällissodan punaisen puolen muistamisen eri muotoja aina sodan päättymisestä nykypäivään saakka. Lintunen ja Heimo osoittavat, miten valkoisen osapuolen välittömästi sodan jälkeen käytännössä kokonaan kansallisen narratiivin ulkopuolelle sulkema punainen muisto on nykyään noussut monilla aloilla jopa tietyllä tavalla dominoivaan asemaan.

Kokonaan toisenlaisen näkökulman kansakunnan kollektiiviseen muistiin ja sen vaikutuksiin yhteiskunnassa avaa Sini-Emilia Asikaisen artikkeli, jossa hän tarkastelee sodan vaikutuksia suurten ikäluokkien naisten mentaliteettiin ja rooleihin. Vaikka sodan jälkeen syntyneillä suurten ikäluokkien naisilla ei ollut omakohtaista kosketuspintaa sotaan, heijastuivat sen vaikutukset silti heidän elämäänsä. Vielä nykypäivän naisilla voidaan ajatella näkyvän sotien ja jälleenrakennuskauden myötä omaksuttuja rooleja ja mentaliteetteja, sillä ne ovat siirtyneet äidiltä tyttärelle ylisukupolvisesti vanhemmuuden ja kasvatuksen, lapsuuskokemusten, äidin esimerkin ja yhteiskunnan asettamien vaatimusten kautta.

2 Toivotan mielenkiintoisia lukuhetkiä artikkelien parissa!

Olli Kleemola